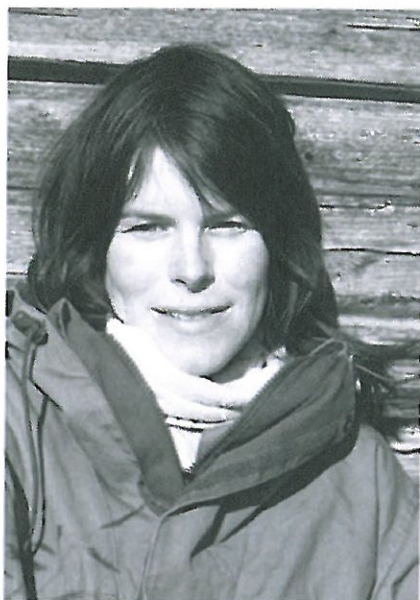

Psykisk helse hos barn og unge i Norge

Av: Annicken Martinez-Aasen, Sigrid Kjuus og Randi Sneffjellå.

Forfatterne arbeider ved Enhet for barn og unge
ved Nasjonalt senter for hørsel og psykisk helse.

Sigrid Kjuus.

Annicken Martinez-Aasen.

- Hva menes med psykiske plager hos barn og unge?
- Foreldre er gjerne usikre på hva som er vanlig og ikke vanlige plager hos barn og unge.
- Det kan også være vanskelig å vite hvor alvorlige plager barna må ha for at man skal oppsøke behandling.
- En tommelfingerregel kan være at man bør søke hjelp, dersom de psykiske vanskene skaper store og vedvarende problemer i hverdagslivet.

Det er vanlig å ha det vanskelig

Norske barn og ungdom er blant de friskeste i verden. I følge tall fra Folkehelseinstituttet er det likevel så mange som 15-20 % av alle barn og unge i Norge, som har en eller annen form for psykisk lidelse eller vanske. Ungdom plages oftere av psykiske vansker, enn barn i førskolealder. Det er usikkert hvor mange i gruppen barn under tre år som har plager. De mest utbredte psykiske lidelsene blant barn i alderen 7 - 9 år er adferdsproblemer, angstlidelser, ADHD og depresjon. Flere gutter enn jenter har

psykiske vansker i denne aldersgruppen. Etter puberteten er bildet snudd og de vanligste lidelsene er angst, depresjon, adferdsforstyrrelser og ADHD. I denne aldersgruppen er jentene mest plaget.

Klinisk erfaring

Hørselshemmede barn og unge som kommer til Enhet for barn og unge ved Nasjonalt senter for hørsel og psykisk helse (NSHP), har de samme psykiske vanskene som andre barn. Forskjellen er at de har redusert hørsel, bruker tegnspråk, eller har foreldre som er tegnspråkbrukere. Generelt sett kan vi si at de

opplever de samme vanskene som andre barn og unge. Gjennom vår treårige praksis ved enheten, ser vi likevel noen særegne trekk ved vår gruppe som kan være nyttig å si noe om.

Det er viktig å understreke at våre erfaringer ikke nødvendigvis sier noe om hørselshemmede barn og unge generelt. Vår erfaring er basert på våre møter med familier som strever og som oppsøker oss fordi de ønsker oss som samarbeidspartnere i en vanskelig periode i livet. Våre erfaringer er basert på hvordan barn og unge som er hørselshemmede og som samtidig strever, beskriver hverdagen sin.

Psykisk helse

Tunghørte Skole, familie og fritid

Ut fra vår kliniske erfaring ved Enhet for barn og unge, ser vi at barn og ungdom som er tunghørte, strever med å få andre til å forstå hvordan de har det. Særlig skolesituasjon kan være krevende for denne gruppen. De går ofte integrert og bruker mye energi på å få med seg hva som blir sagt. De kan være den eneste eleven ved skolen som er tunghørt, og lærere kan ha lite erfaring med å bruke hørselstekniske hjelpemidler. Barna kan tro at det å være utslitt er en del av det å gå på skolen. Disse opplevelsene kan noen barn og unge også oppleve hjemme i familien. Det kan være vanskelig for familien å forstå hvordan det er å ha et hørselstap. Videre kan det være slitsomt å alltid måtte ta hensyn til et familiemedlems reduserte hørsel i en hektisk familiehverdag. Vi ser at mange tunghørte barn og unge, er redde for å ikke være som andre og redd for å virke dumme. Sosialt sett kan noen bekymre seg mye for å være annerledes og mange skjuler sin hørselshemming. Belastningene knyttet til skole, familie og det sosiale, kan bli så store at de fører til psykiske vansker. Der- som barnet eller ungdommen har vært i det «hørende» hjelpeapparatet ser vi ofte at hørselstapets betydning for barnets psykiske vanske har blitt undervurdert og tillagt andre forhold.

Barn og unge som bruker tegnspråk

Vår erfaring er at barn og ungdom som oppsøker vår enhet og er tegnspråk- brukere, ofte har færre voksne de kan henvende seg til. Dette kan gjøre dem mer utsatt for vansker, siden det er færre som kan fange dem opp dersom de har det vanskelig.

Skole og familie

Dersom tegnspråklige barn eller ungdom går integrert på skoler, hvor det er få eller ingen andre tegnspråklige barn, ser vi mye ensomhet og isolasjon. I tillegg har vi erfart at barnet eller ungdommen blir undervurdert og at det i visse tilfeller forventes mindre fra elevene faglig sett. Andre ganger ser vi at tegnspråklige barn og unge som går integrert og som har lærevansker, ikke blir riktig eller tilstrekkelig utredet. Dette kan medføre at de

heller ikke får riktig tilpasset undervisning.

I familier hvor barnet eller ungdommen er den eneste tegnspråkbrukeren, ser vi at en del unge føler seg ensomme og av og til ekskludert. De har som regel best kontakt med mor i familien og lite kontakt med storfamilien, grunnet kommunikasjonsvansker. Foreldre kan streve med å ha oversikt over hva ungdommene gjør på fritiden. På grunn av språklige utfordringer, har de også vansker med å bli kjent med ungdommens venner. Dette fører til at en del tegnspråklig ungdom er mer overlatt til seg selv og at foreldre har mindre styring med hva som skjer i ungdommens liv.

Venner og fritid

Vår kliniske erfaring er at mange tegnspråkbrukende ungdom som har oppsøkt Enhet for barn og unge synes det til tider er krevende at miljøet er så lite. Rykter spres raskt og det kan oppleves som en veldig belastning at «alle vet alt» om deg. Flere kan føle seg mobbet og utstøtt i perioder. Det er ikke så lett å bytte venner og flere ungdom føler lett at de har fått en rolle de ikke kommer seg ut av. Ungdomsmiljøer preget av lite voksenkontroll kan være tøffe, og for noen ungdom kan dette være destruktivt.

Tegnspråklige foreldre

Generelt sett kan vi si at døve foreldre opplever de samme utfordringene som hørende foreldre. Likevel ser vi av og til at noen tegnspråklige foreldre opplever ekstra utfordringer i møte med «hørende» skole og hjelpeapparat. Bruk av tolk i ulike møter kan være en krevende situasjon, og det er lett at det oppstår misforståelser. Dersom barn har det vanskelig på skolen, er det spesielt viktig med et godt samarbeid mellom foreldre og skole. Når foreldre og skole har et dårlig samarbeid, kan barnets vansker øke. Vår erfaring er at samarbeidsproblemer ofte skyldes kommunikasjonsvansker.

I møte med hjelpeapparatet kan vi se noe av det samme. Døve foreldre møter som oftest behandlere som ikke har kjennskap til døve eller tegnspråk, og foreldre kan i verste fall føle seg misforstått, feiltolket og av og til mistenkeliggjort. Dette kan

føre til at barnet og familien ikke får den hjelpen de trenger og har krav på.

Enhet for barn og unge

Enhet for barn og unge har drevet klinisk virksomhet siden 1. februar 2007. Vi tilbyr poliklinisk hjelp til hørselshemmede barn og unge som har psykiske lidelser, i aldersgruppen 0 - 18 år. Tilbudet omfatter også barn med kombinerte sansetap, samt familier med hørselshemmede foreldre og hørende barn. Tjenestene tilbys i størst mulig grad ved hjelp av tegnspråk og/eller andre aktuelle kommunikasjonsformer. Vi tilbyr utredning, diagnostisering, og behandling av ulike psykiske lidelser. Behandlingen gis i form av individuelle samtaler, familiesamtaler, foreldreveiledning, og bistand ved møter med for eksempel skole og andre samarbeidspartnere. Vi yter også konsultative tjenester og bistår klientens lokale hjelpeapparat med hørselsfaglig veiledning og konsultasjon. Tilbudet er landsdekkende.

For å få hjelp fra Enhet for barn og unge, må man gå via fastlegen, som i sin tur sender en henvisning til lokalt psykisk helsevern for barn og unge (BUP). BUP kontakter deretter oss, og sammen kommer vi fram til hvordan vi kan gi et best mulig tilbud.